

סכנו
להודות
כתבי רבני
אליעזר פאפו
דע"א, מח"ס
"פלא יועץ"
ועוד

אזרות פלא

מתורתו של רבינו אליעזר פאפו זי"ע, מח"ס "פלא יועץ"
לקט דרושים ומאמרי מוסר, שנלקטו מתוך ספריו

פרשת ראה תשפ"ב

קחו עמכם דברים, מפני כתיבה והיכה - ספרים נפתחים, והדר מפרש "נותן לפניכם היום" דא ראש השנה (עי' זחר ח"ג רלא), "ברכה וקללה" הינו ספרי חיים וספרי מתים נפתחים, ומנות וחיים הנזכרים אינו כפשוטו, אלא "את הברכה" דהינו החיים, הפונה הוא חיים אמתיים "אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם וכו'", "והקללה" דהינו המיתה, הפונה הוא מיתה נצחית, והינו "אם לא תשמעו אל מצות ה' אלקיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום", ומן הקל יבוא אל החמור עד אשר יבוא לגדר "לקחת אחרי אלהים אחרים" וכו'.

או נאמר, "אנכי" נוטריקון - ק"אב א"ת בן' י'רצה, כי כאשר יסר איש את בנו בנדאי הוא לטובתו, ואפלו אם רעה בעיניו הבן, צריך לחשב ולומר גם זו לטוב. וזה אמרו "ראה אנכי", ק"אב את בן ירצה ומה יבוא הטוב, ובזאת תדעון כי אשר "נותן לפניכם היום ברכה וקללה", בין ברכה בין קללה הכל הוא "את הברכה", אלקים חשבה לטובה.

או נאמר לישוב הדקדוק הנראה לעינינו, כי פתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים. ואפשר שבה הרמז שבשביל יחיד יכול להיות גורם שפע וברכה לכל העולם, כמו שאמרו (תענית כד:): כל העולם פלו נזון בשביל חנינא בני, ובשביל יחיד יכול לגרם קללה לכל העולם, כמו שאמר הפתוח (קוהלת ט יח) "וחוטא אחד יאבד טובה הרבה".

או נאמר שעקר פתוי יצר הרע אל האדם הוא בהראותו תאות עולם הזה פרט למזמן, כי תאוה הוא לעיניו. ולזה יש תשובה, כי הקדוש ברוך הוא מלך גדול ונורא ואמירת גבוהה במסירת הדיוט. וזה אמרו "ראה אנכי", מי אנכי, מלך רם ונשא שומר הבטחתו לישראל פאלו "נותן לפניכם היום ברכה וקללה", שבר טוב לצדיקים וענש רע וזר לרשעים.

או נאמר "ראה" לשון יחיד, יחיד בדורו, השרידים אשר ה' קורא. "אנכי", מי אנכי מלך רם ונשא אשר מזה נמשך אהבת ויראת הרוממות, אבל אשר אני "נותן לפניכם" הן רבים לעיני כל ישראל, "ברכה וקללה" אהבת השקר ויראת הענש, כי לא כל מוחא סביל אהבת ויראת הרוממות.

"ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבה באשר נשבע לאבותיך. (יג יח)

הנה עקר העשר אשר נותן ה' לאדם אינו כדי להוציא העשר ההוא בדרך רע תענוגי והכלי עולם הזה, כי "לא יועיל הון ביום עברה" (משלי יא ד), אלא מה שעל ידי המזון מרחם על העניים, ובמדה שאדם מודד - בה מודדים לו (מגילה יב:), ומרחמים עליו מן השמים.

ואפשר זה רמז הפתוח "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", ממה שאתה מקרים ומפסיד מנכסיה, "למען ישוב ה' מחרון אפו" כי אינו מזעיל לבטל כל גזרות רעות, אמנם אם "ונתן לך רחמים", שאתה מרחם על העניים, גם ה' יתן הטוב "ורחמך והרבה באשר נשבע לאבותיך".

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום. והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלקיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום לקחת אחרי אלהים אחרים" וכו'. (יא כו-כח)

הנה ימים באים ימי אלול, אשר הם ימי חפץ, ימי רצון, לעתר לרצות ולפייס, קחו עמכם דברים ושובו אל ה' באשר החי יתן אל לבו כי בא מועד, יום אדיר בימי שנה הוא ראש השנה אשר בו שלשה ספרים נפתחים: צדיקים נכתבים לחיים ורשעים נכתבים למיתה (ראש השנה טז:).

והמפרשים חקרו על זה, כי עינינו הרואות פמה רשעים שלוי עולם כתוב בהן שנתות אין חולה מהם, וכמה צדיקים אין משלימים שנתם ינוחו על משכבותם, ואיך יתקומו שני כתובים הללו? אלא דלאו בחיי גופא אתמר אלא בחיי דנשמתא אתמר - אלא שלא בחיי הגוף נאמר אלא בחיי הנשמה נאמר. דאם לא כן, בכל שנה ושנה היה דור שכלו זכאי והיה בא משיח, מאחר כי "יתמו חטאים מן הארץ" (תהלים קד לח), ולא חזינו כי האי סימנא - ולא ראינו את הגאולה באה.

ואף אם נאמר כי רשעים נכתבים ונחתמים למיתה ולא ימותו בבת אחת כי אם בזה אחר זה, ולמאי דביני ביני בכל יום יצרו מתגבר ומחטיא, והן הן המספים המבדילים וגורמים בעבבות משיחא, הא לאו מלתא היא, כי אם רשעים ימותו ויתמו חטאים על ידי זה ורשעים עוד אינם, כי אימות מנות מונע האדם לחטוא כמו שכתבו המפרשים (החיד"א ביוסף תהילות שם) על פסוק (תהלים ט יז יח) "נודע ה' משפט עשה בפעל בפיו נוקש רשע הגיון סלה. ושובו רשעים לשאול כל גוים שכחי אלקים", שאם "נודע ה' משפט עשה" אשר "בפעל בפיו" תבא "נוקש רשע" ויאכל פרי חטאתו, על ידי זה "הגיון סלה" וימנעו מלחטוא, אמנם אם אין שטן ואין פגע רע במעשיהם של רשעים, אלא "שובו רשעים לשאול" שיקבלו ענשם בעולם הבא, על ידי זה "שכחי אלקים", באפן כי מכל הצדדים הוא מוכרח, מוכרח כי עקר החיים והמנות הלא המה לפי מעשיו של אדם, כי מעשיהם של צדיקים חיים הם, וההפך - רשעים בחייהם נקראים מתים (ברכות יח:), וכל אדם לפי הכנתו ודבקותו בה' תהיה לו לעזר ולהועיל, שתהיה לו עזר אלקים לשנה הבאה בו ירבה וכו' פרץ את מצות ה', וההפך להפך בר מנו, מרעה אל רעה יוצא וכבד עליה פשעה בדרך של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך וכו' עד שאומר לו עבד עבודה זרה (שבת קה:).

ואפשר זה רמז הפתוח "ראה" נוטריקון ראש השנה אלול, "אנכי" נוטריקון אמירה נעימה כתיבה והיכה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (שם קה:). ובא הרמז, כי בימי אלול וראש השנה צריך אמירה נעימה

למוד המוסר

והנה סלם מצב לעלות בהר ה' ולקנות טהרת הנפש, הלא הוא השקידה ללמוד ספרי מוסר או לשמע, כי אז ילמד ליראה את ה'. ויהי פקרא איש ספרי מוסר, ימצא שוליו מלאים עוונות ופשעים תלי תלים, כי אשר חשב שאין בו עוון אשר חטא, ימצא כתוב בספר שהוא עוון גדול, עוון פלילי, כגון אסור גזל, ואונאה, ומצער חברו, ושבועת שוא ושקר, ולצנות והנפה ושקרים וברכות חטופות שהן לבטלה, ונהנה בלא ברכה, ודברים בטלים, שנאמר עליהם (מלאכי ב יז): "הזנעתם ה' דבריכם", ולשון הרע שהמור כנגד עבודה זרה, גלוי עריות, שפיכות דמים, וגאון וכעס וראיית נשים וכהנה רעות רבות, ובטול תורה כנגד בלם, אשר כל אלה עברות המורות הרבה מאד ודשו בהן רבים ונעשו בהתרגמו, ואין איש שם על לב להיות נחם על רעתו ולעזב דרכו. אקנם פאשר ותמיד לקרא או לשמע דברי מוסר יום ליום, יעריף פמטר לקחו, כמו שהמטר נוקב את האבן - כך דברי מוסר סוף שנוקבין את לב האבן, הלוף לך מעט מעט בדרך טובים, ולבבו יבין ושב ורפא לו. וידוע שקל ההתחלות קשות, ויקשה בעיניו ללמוד או לשמע דברי מוסר, ולא ינסו הדברים באזניו, לא חלי ולא מרגיש, אבל סוף שיפגע לבבו, ויערב לו ויבסס לו. וידוע מאמר רבותינו ז"ל (ברכות מ.): אם שמוע בישן - תשמע בחדש, ואם יפנה לבבך - שוב לא תשמע, לכן החזק במוסר אל תרף (משלי ד יג), ואם התרפית - חזר בך, חזק ויאמץ לך. וראוי ללמוד כל ספרי מוסר אחד לאחד חזור חזור, חק ולא יעבר, יום ליום ולילה ללילה, ואף כשיחזור בספרים שכבר קרא, יהיו בעיניו בחדשים וימצא התעוררות חדש לפי העת ולפי מצב נשמתו, כי לא כל העתים שוות, פאשר צדיק יבחן. ומאחר שאמרו: דברים היוצאים מן הלב - נכנסים ללב, מה טוב ללמוד פרקי אבות ומוסרי הש"ס ומדרשים וספר הקדוש ראשית חכמה וספר החסיד הרב של"ה, וכהנה ספרי הקדש בלם קדושים והלוועים ויבקשו וידפדפו אחר ספרי הל"ע, כגון: תקון הנפש, שבט מוסר וכהומה, פאשר ירדף הקורא בהרים, או יבקש לשמע בלמודים. ואפלו מי שחננו ה' דעת וישם חלקו מיושבי בית המדרש ועוסק בנעים ואהלות, יותר ויותר צריך ללמוד ספרי מוסר, כי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה (אבות פ"א מ"ז), וכל הגדול מחברו - יצרו גדול ממנו (סוכה נב.), ושגגות נעשות להם כזדונות, והקדוש ברוך הוא מדרקק עמקם כחוט השערה. ואל יאמר אדם: מה לי ללמוד או לשמע בלמודים, הכל גלוי וידוע לפני מה שכתוב בספרים שאומרים איה ראוי לעבד וליראה ולא הבה את ה' הנקבד והנורא. זו היא עצת היצר הרע, כי סגלת למוד ספרי המוסר - לעזור את הלב, כי יתן האיש את רוחו במה שהוא לומד ויצא להתעורר, ולומד על מנת לקיים, לשמור ולעשות - בודאי הדברים עושים פרות, ורוח נכון יתחדש בקרבו.

גדל שכר מצות תפלין

גדולה מצות תפלין שכל המניחם מאריך ימים (מנחות מד.), ואמר רבא כל המניח תפלין ומתעטף בציצית וקורא קריאת שמע ומתפלל מבטח לו שהוא בן העולם הבא, ואמר אבני אני ערב לו שאין אש של גיהנם שולט בו, שעונותיו נמחלים לו על ידי יסורים בעולם הזה, ורב פפא אמר אני ערב שעונותיו נמחלים לו, ולא מבטיא שאין גיהנם שולט בו אלא אפלו בזה העולם לא יגיע לו שום עונש כי עונותיו נמחלים לו לגמרי.

ואין לך גדול בכל מצוות עשה שבתורה יותר ממצות תפלין, שהוקשה כל התורה בולה לתפלין, שנאמר (שמות יג ט) "למען תהיה תורת ה' בפיך", לכך צריך כל אדם להיות זהיר וזריז בהם, לקיים מצוה זו בתקונה בכל דקדוקה ותיקוניה.

ועוד יוצא לנו מדיעה זו תועלת, שישמח ישראל בעשיו שמחה רבה בקיומו מצוה זו על אשר זכה לעשות נחת רוח גדול ליוצרו, פאשר נראה מגדל שכרה, וכי שם ה' נקרא עליו. וזה שאמרו בש"ס (ברכות ל:) דרבה הוה קא ברח טובא ואמר תפלין קא מנחנא. המניח תפלין צריך לזהר בהרהור תאות אשה, ואם אי אפשר לו בלא הרהור מוטב שלא להניחם (ש"ע או"ח לה ד). אבל עתיד לתן את הדין על אשר בדם מעשי ליה למעבד לא עבד, דמבעי ליה לאיניש ליתובי דעתיה ולדחות ההרהורים רעים מלבו בשתי ידים. וזאת תורת האדם בכל עת ובכל רגע, כל שבן בשעה שמניח תפלין ומתפלל, על אחת במה וקמה חובה כפולה ומכפלת לדחות מעליו כל מיני מחשבות זרות והרהורים רעים, לכל יערב קדש בחול וטמא בטוה, שהרי זה דומה למערב צואה במאכל המלה, כי לא לרצון יהיה, אלא גם יחרה אף המלה מאד וקמתו תבער בו. ובחמלת ה' על יצוריו, שאינו דן אנס כרצונו, וקמי שמיא גליא שאין אדם שליט ברונה, וההרהורים באים לו לאדם מדעתו ושלא מדעתו. וכבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ב קסד:) שהרהורי עברה אין אדם נצול מהם בכל יום, ואין הקדוש ברוך הוא פא בטרוניא עם בריותיו (ע"ג ג.), ולא יענש אם יעמד על המשמר ובכח יגבר איש לדחות מעליו המחשבות וההרהורים, ולהחליף אותם טוב ברע (ואני מצאתי תועלת בחשב הי"ג מדות מעמקא דלכא חזור חזור). אבל אם מאריך ברעתו מבלי שים לב, ידאג מן הפרענות כי רבה היא אם לא ישוב בתשובה.

לעילוי נשמת

אסתר בת עמם בצון ע"ה

נלב"ע א' אלול תשל"א

סלחה בת עמאם ג'בלי ע"ה

נלב"ע א' אלול תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת

הרה"צ יחזקאל בן מסעודה בצון ז"ל

נלב"ע ד' אלול תשמ"ב

ת.נ.צ.ב.ה

